

Juridiska fakultetskansliet

Försvarsdepartementet

Yttrande över remiss: Förbättrade förutsättningar för operativt militärt samarbete (Ds 2025:21)

Utredningens förslag i sammanfattning och Juridiska fakultetsnämndens inställning i stort

I promemorian föreslås ett antal författningsändringar för att underlätta operativt militärt samarbete, varav flera innebär att bestämmelser som idag omfattar Finland och USA och/eller EES-stater också ska omfatta alla Nato-stater. Därtill lämnas ett par förslag av närmast redaktionell natur

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har inga stora invändningar mot förslagen, som i huvudsak innebär justeringar av tidigare gällande författningar, och de överväganden som görs i promemorian verkar i stort välargumenterade och rimliga. Icke desto mindre finns det skäl för några kommentarer. Fakultetsnämnden är medveten om att flera av de principiella frågor som berörs nedan redan prövats i andra lagstiftningsärenden, men det kommer trots det att ges en del synpunkter av detta slag.

Kommentarer och synpunkter

Nedan ges några kommentarer och synpunkter på särskilda avsnitt i promemorian.

2.5 Förslag till ändring i lagen om operativt militärt stöd

Rent grammatiskt förefaller den föreslagna 2 § inte helt klar. Klarare vore t.ex. följande formulering:

Regeringen får besluta att Nato, eller en stat som är medlem i den organisationen eller i Europeiska unionen, vid genomförandet av militär verksamhet för avskräckning och försvar får vidta militära försvarsåtgärder i enlighet med internationell rätt på svenskt territorium, **och att förvaltningsuppgifter som ingår i sådan verksamhet därmed överläts till Nato eller den staten.**

4.2.4 Utländska militära styrkors förutsättningar att verka i Sverige

Juridiska fakultetsnämnden

Juridiska fakultetsnämnden har inga synpunkter på promemorians slutsats, vilken bygger bl.a. på prop. 2019/20:110 s. 36, dvs. att det inte krävs någon lagreglering av svenska eller andra staters ingripande mot fientliga styrkor. Fakultetsnämnden vill dock påminna om att mänskliga rättigheter, inklusive de som regleras i Europakonventionen, fortsätter att gälla också under krig, om än med vissa begränsningar, och att detta omfattar också kombattanter på fiendesidan. Detta nämns inte i den refererade proposition.

5.2 Upprätthållande av ordning och säkerhet och 5.4 Förstärkt straffrättsligt skydd för utländsk militär personal i vissa fall

Vad gäller upprätthållande av ordning och säkerhet (5.2) har Juridiska fakultetsnämnden tidigare lämnat synpunkter i remissvaret om DCA-avtalet (Ds 2024:2), vilka, mutatis mutandis, har giltighet också i detta ärende. Dessa överväganden har bäring också på förslagen i 5.4 om förstärkt straffrättsligt skydd för utländsk militär personal i vissa fall.

Juridiska fakultetsnämnden noterar att förslaget om samverkansbefäl i 12a § förordningen om ändring i skyddsförordningen (2010:523) som positivt.

Fakultetsnämnden instämmer i att ett tjänsteansvar för utländsk personal som står under sin hemstats exklusiva jurisdiktion knappast skulle få någon praktisk betydelse. Det kan dock finnas skäl att efter någon tid utvärdera denna ordning, eftersom utländsk personal kommer att ha befogenhet till myndighetsutövning och andra åtgärder som kan påverka det svenska samhället.

5.5 Vissa ändringar i skyddslagen samt 5.6 Ändringar i kamerabevakningslagen

På ss 73-74 i promemorian diskuteras Europakonventionens krav på att inskränkningar ska vara proportionerliga. Även om en lag i stort kan vara proportionerlig så måste tillämpningen av lagens bestämmelser också vara det i varje enskilt fall. Detta måste beaktas i tillämpningen av skyddslagen, vilket bör nämnas i specialmotiven i propositionen. I promemorian hänvisas till prop. 2019/20:110 s. 45, som i sin tur hänvisar till prop. 2009/10:87 s. 32–33. De resonemang som förs där är rimliga men ofullständiga. För att Europakonventionens krav ska uppfyllas ska intrång vara inte bara nödvändiga utan också proportionerliga.

Vad beträffar ändringar i kamerabevakningslagen (avsnitt 5.6) noterar Juridiska fakultetsnämnden förslaget att det inte ska utföras någon intresseavvägning (s 79) vad gäller kamerabevakning av utländsk styrka. Fakultetsnämnden vill påpeka att även om kamerabevakning i sådana fall som omfattas av ändringen i stort sett kan vara befogat och proportionerligt enligt Europakonventionen så betyder inte det att det är befogat och proportionerligt i varje enskilt fall. Juridiska fakultetsnämnden känner inte till hur intresseavvägningar görs i dagsläget och inser att krav på skriftliga beslut eller dokumentation innebär en belastning för såväl Försvarsmakten som utländska styrkor. Trots det måste ett beslut kunna försvaras i efterhand vid eventuella klagomål.

Att underlåta att upplysa allmänheten om att kameraövervakning sker ökar risken för integritetsintrång. Av de skäl som framförs i promemorian förefaller det rimligt att göra undantag från upplysningsplikten, men detta undantag ökar risken för intrång, vilket måste beaktas i verksamheten. I de fall det inte skulle medföra men för den militära verksamheten bör upplysning ändå lämnas.

Eftersom Försvarsmakten kommer att vara involverad i all här aktuell verksamhet – direkt eller indirekt – bör myndigheten verka för att kamerabevakning används på ett sätt som är rimligt och proportionerligt samt att upplysning därom ges när så är möjligt.

5.7 Utförsel av krigsmateriel och lämnande av tekniskt bistånd

I promemorian föreslås att 6 § i krigsmaterielexportlagen ändras så att regeringen ”får meddela föreskrifter om undantag från kravet på tillstånd enligt första stycket, när det gäller utförsel av krigsmateriel ur landet eller lämnande av tekniskt bistånd utanför landet till Nato eller en stat som är medlem i den organisationen eller till en stat inom EES.” Detta utgör en ändring såtillvida att detta undantag tidigare bara gällde USA och EES-länder medan ytterligare fem länder nu läggs till, nämligen Albanien, Kanada, Montenegro, Nordmakedonien, Storbritannien och Turkiet.

Denna utvidgning är inte helt obetydlig. Alla medlemmar i EES är demokratier (om än inte i alla avseenden perfekta), men det gäller inte för alla Natomedlemmar. Av de länder som nu omfattas av undantaget är det dessutom två som ibland inger sig på militära äventyr som står i strid med folkrätten, nämligen USA (som trots det redan tidigare omfattades av ett undantag) samt Turkiet. Export av krigsmateriel till dessa länder kan – i vissa fall – strida inte bara mot den allmänna folkrättens förbud mot understöd av folkrättsstridiga handlingar utan också mot Vapenexportfördraget och EU:s gemensamma regler om krigsmaterielexport, vilka promemorian hänvisar till på s 81. Det bör därför finnas en säkerhetsventil av något slag som gör det möjligt för regeringen att stoppa utförsel och tekniskt bistånd när sådan export skulle kunna strida mot våra internationella förpliktelser.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Pernilla Leviner. Yttrandet har beretts av professor Pål Wrangé. Föredragande har varit utredare Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Pernilla Leviner

Karolina Alveryd